

HZ. İSA'NIN İKİ HİKÂYESİNİ ANLATAN, ÇAĞATAY TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ BİR MESNEVİ: HİKÂYET-İ MIHTER-İ İSA

Turgut KOÇOĞLU*

Özet

İsa peygamberin bazı vasıflarına ve Tanrı'nın elçisi olmasına dair, Hristiyanlık ve İslamiyet inançlarının ortak kabulleri olmakla birlikte bu iki dinin onunla ilgili birbirine tamamen zıt inanç ve kabulleri de vardır. Hristiyanlık ve İslamiyet'in kutsal metinlerindeki Hz. İsa ile ilgili bilgileri, bu dinleri kabul eden toplumların edebî ürünlerinde de görmek mümkündür. Müslüman milletlerin edebî eserlerinde Hz. İsa'nın doğumu, beşikte konuşması, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, göğe çıkışı, göğe çıkarken üzerinde bulunan iğne, mehdî oluşu, hikmet sahibi olması gibi pek çok özelliği zikredilmiştir. Anadolu, Harezmi ve Çağatay sahasındaki edebî ve dini metinlerde de Hz. İsa'dan bahsedilmiştir.

Fransa Milli Kütüphanesi'nde bulunan "Hikâyet-i Mihter-i İsa" adlı, müellifi bilinmeyen ve Çağatay Türkçesi ile yazılmış 205 beyitlik mesnevi, Hz. İsa'nın iki hikâyesini anlatır. Eserdeki bu hikâyelere şimdilik başka bir kaynakta rastlanmamıştır. Sadece ilk hikâyenin birkaç beyti Rabguz'î'nin Kısasu'l-Enbiya'sında da geçmektedir. Hikâyelerin birincisinde Hz. İsa'nın ölüyü diriltmesi ve diriye toprak etmesi, ikincisinde ise Tanrı'ya dua ederek muhtaçlara yardım etmesi mucizeleri yer almaktadır. Ayrıca bu iki hikâyede dikkat çeken bir nokta da olayların karışması ve kargaşa çıkmasına, kadınların fitne ve vefasızlığının sebep gösterilmesidir. Hikâyelerde Hz. İsa, İslam inancının anlattığı özelliklerdedir.

Bu çalışmada söz konusu mesnevi günümüz harflerine aktarılarak Türkiye Türkçesine çevrilmiş, muhtevası üzerine kısa bir değerlendirme yapılarak mevcut nüshası tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Hz. İsa, Hikâyet-i Mihter-i İsa

A MASNAVI WRITTEN IN CAGATAY TURKISH, INCLUDING TWO STORIES OF JESUS: HIKAYET-I MIHTER-I ISA

Abstract

There are common acceptance of Christian and Islamic beliefs regarding some attributes of Prophet Jesus and his being the messenger of God. These two beliefs also have completely opposite beliefs and admissions regarding Jesus. It is possible to see the information about Jesus in the holy texts of Christianity and Islam in the literary works of the societies that accept these beliefs. In the literary works of Muslim societies, many features such as the birth of Jesus, his speech in the cradle, healing the sick, resurrecting the dead, ascending to heaven, the needle on his ascent to the sky, being a Mahdi, and having wisdom are mentioned. Jesus is mentioned in literary and religious texts both in Anatolia and in the areas of Harezmi and Çağatay.

The 205-couplet masnavi named "Hikâyet-i Mihter-i İsa" in the National Library of France, whose author is unknown and written in Chagatay Turkish, tells the two stories of İsa. These stories in the work have not been found in any other source for now. In the first of the stories, there is the miracle that Jesus gave life to the dead. In the second, he prayed to God and contacted God and helped the needy. In addition, a striking point in these two stories is that the

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/Türkiye.

El-mek: kocogluturgut@gmail.com

 ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5144-3854>

confusion of events and the reason for the chaos is caused by the mischief and disloyalty of women. In the stories, Jesus has the characteristics of the Islamic belief.

In this study, the mesnevi in question has been transcribed, translated into Turkey Turkish, a brief assessment has been made on its content and the current manuscript was introduced.

Key Words: Chagatai Turkish, Jesus, Hikayet-i Mihter-i İsa

Giriş

“Hani Meryem oğlu İsa da ‘Ey İsrailoğulları, gerçekten ben, sizin için Allah'tan gönderilmiş bir elçiyim. Benden önceki Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra ismi Ahmed olan bir elçinin de müjdeleyicisiyim’ demişti.”¹ ayetinde zikredildiği üzere Hz. İsa, İslam'a göre Allah'ın bir elçisi, Tevrat'ın doğrulayıcısı ve kendisinden sonra elçi olarak gelecek Hz. Muhammed'in müjdeleyicisidir. Kur'an-ı Kerim'de Ruhullah, İsa bin Meryem ve Mesih gibi isimlerle de zikredilen Hz. İsa'nın; çamurdan kuş yapıp canlandırdığı, körleri ve alaca hastalarını iyileştirdiği, ölüleri dirilttiği, beşikte konuştuğu ve gökten kendisi ile havarilerine sofrayı indirildiğine dair mucizeleri Kur'an'ın bazı ayetlerinde mezkûrdur.

İslam'a göre Tanrı'nın bir elçisi ve kulu olarak zikredilen Hz. İsa, Hristiyanlıkta Tanrı'nın oğlu dolayısıyla Tanrı olarak kabul edilir. İncil'in bazı bölümlerinde Tanrı'nın, İsa için “oğlum”, İsa'nın da Tanrı için “babam” hitaplarında bulunması delil gösterilerek İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğuna inanılır. Ayrıca Tanrı'nın sözü ve mesajının Hz. İsa ile beden bulup insanların arasına karıştığı inancı da Hristiyanlıkta Hz. İsa'nın Tanrı olması kabulünü güçlendirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de zikredildiği gibi İncil'de de Hz. İsa'nın birçok mucizesi yer almaktadır: doğumu, vaftiz edilmesi, suyu şaraba çevirmesi, hastaları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi, kalplerdeki sırları bilmesi gibi.

Edebi eserlerde bir toplumun dini ve kültürel unsurlarının izlerini görmek mümkündür. Müslüman Türk toplumları, Kur'an-ı Kerim'in anlattığı Hz. İsa'nın; hayatına, peygamberliğine ve mucizelerine dair ögelere eserlerinde yer vermişlerdir. Hz. İsa'nın doğumu, beşikte konuşması, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, göğe çıkışı, göğe çıkarken üzerinde bulunan iğne, mehdi oluşu, hikmet sahibi olması gibi pek çok özelliği ile hususen Divan şairlerinin şiirlerinde zikredilmiştir.² Sadece Anadolu sahasında değil Harezmi ve Çağatay Türkçesi ile yazılmış edebi ve dini metinlerde de Hz. İsa'dan bahsedilmiştir.³

1. Hikâyet-i Mihter-i İsa:

1.1. Nüshası:

Hikâyet-i Mihter-i İsa, Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmış ve Hz. İsa ile ilgili iki kıssayı içeren kısa bir mesnevidir. Eserin tespit edilebilen tek nüshası, Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe el yazmaları bölümü 979 numarada kayıtlıdır. 43 varaktan oluşan bu nüshanın ilk ve son sayfası hariç her sayfasında beş mısra bulunmaktadır. Çok temiz nesta'lik hatla yazılan eserin kâğıdının rengi mavidir. Ancak kütüphanenin dijital paylaşımında eser siyah beyaz formattadır. 1b'de taç bulunmakta ve mısralar her sayfada cetvel içerisinde alınmıştır.

¹ Saff/6.

² Bu konuda bakınız: Ömer Okumuş-Muhsin Kalkışım, (2008). Klâsik Türk Şiirinde Hazret-i İsa Kavramı, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 1/5, s. 534-546.; Seydi Kiraz, (2014). Türk İslam Edebiyatında Bir Peygamber Portresi: Hz. İsa, Ekev Akademi Dergisi Yıl 18 S. 60, s. 261-280.

³ Bu konuda bakınız: Prof. Dr. Funda Toprak, (2015). Harezmi ve Çağatay Türkçesi Metinlerinde Hazret-i İsa, 7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri, I. Cilt, s. 337-351.

Nüşhanın 1a sayfasında “Ezkütüb-hâne-yi fakîr Seyyid Nureddîn-i Buḥārî” yani “Buharalı Seyyid Nureddin’in kütüphanesinden” anlamındaki temellük kaydı yer almaktadır. Nüşhada müellif veya müstensih'e dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Yapılan başka kaynak araştırmalarında da eserin müellifine dair bir bilgiye şimdilik rastlanmamıştır. Nüşhada, telif veya istinsah tarihi ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamasına rağmen, kütüphane kayıtlarında 1860 yılları civarında yazılmış olabileceği bilgisi bulunmaktadır.

Baş: Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
Kördi 'isâ kim ḥalâyıq sözleri
Küfr imiş boldı biri ildin biri
Son: 'İbret alsa her kim eşitse munı
Kim mişâl kêtürüpmen kışşanı

Tamâm boldı hikâyet-i Mihter-i 'isâ 'aleyhi's-selâm

1.2. Biçim Özellikleri:

Hikâyet-i Mihter-i İsa, “mesnevi” nazım şekliyle ve aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmış, 205 beyitlik bir eserdir.

1.3. Muhtevası:

Hikâyet-i Mihter-i İsa'da başka kaynaklarda şimdilik rastlanmayan iki hikâyeye anlatılır. Sadece ilk hikâyenin birkaç beyti Rabguzî'nin Kısasu'l-Enbiyâ'sında da geçmektedir:

“**Hikâyet** bir kün 'isî yazığa çıktı, bir tülki kördi inidin çıkar. 'isî aydı: tülkiniñ evi bar takı 'isî'niñ yok” (Ata, 1997: 245)

Kısasu'l-Enbiyâ'daki bu kısmın benzeri Mihter-i İsa'da şu beyitlerdir:

“6 Kördi nâgeh boldı bir tülki 'ayân

Öyidin başın çığardı nâgehân

(Bir tilkinin birdenbire ortaya çıktığını gördü. Tilki, yuvasından ansızın başını çıkardı.)

92 Dêdi 'isâ yâ ilâhe'l-'âlemîn

Hâlık-ı levḥ ü kalem 'arş-ı berîn

(Hz. İsa; ey bütün âlemlerin Rabb'i, levh ü kalemin ve yüce arşın yaratıcısı! dedi.)

93 Tülkiye bêrdiñ bu kün ārâmgâh

'isâ [bin] Meryem'ğa bêrmediñ penâh

(Bugün tilkiye bile sığınacak yer verdin ama Meryem oğlu İsa'ya sığınacak bir yer vermedin.)”

Kısasu'l-Enbiyâ ve Mihter-i İsa'daki hikayenin benzeyen kısmı sadece bu kadardır. İsa'nın tilkiyi görmesinden sonraki olaylar iki eserde de farklı devam eder.

Hikâyet-i Mihter-i İsa'daki iki hikâyenin merkezinde İsa peygamber yer alır. İkisi de Hz. İsa'nın mucizeleri etrafında döner. Ancak bu hikâyelerde kırılma ve çatışma noktası kadınlar ve kadınların vefasızlığıdır:

1-7. Beyitler:

İsa, bir şehirde insanların sözlerinin Tanrı'yı inkâr olduğunu görüp bu durumdan rahatsız olur ve uzlet amacıyla bir bozkıra yerleşmek ona daha hoş görünür.

Bir gün çölde ansızın yedi gün yedi gece amansız bir yağmur yağar ve İsa saklanacak bir yer bulamaz. Bu sırada bir tilki yuvasından başını çıkarır.

Bu kısımda özellikle **peygamberlerin uzleti** yani yalnız kalma isteği ve halktan uzaklaşması motifi ile karşılaşırız. Benzer durumları başka peygamberler de yaşamışlardır. Özellikle Yunus peygamberin Kur'an-ı Kerim'de geçen kıssası ile ilgili tefsirlerde Yunus'un bir gemi ile şehirden ayrılmasının/uzaklaşmasının sebebi, tebliğ ile görevlendirildiği şehirdeki insanların inkârcı tutumlarıdır. Bu beyitlerde de İsa, bir şehirdeki insanların inkârı yüzünden o şehirden uzaklaşır.⁴

Bu beyitlerdeki **yedi rakamı** da şark kültürlerindeki anlatı türlerinde sıkça karşılaşılan ve kutsal kabul edilen bir sayıdır. Yağmur yedi gün yedi gece yağar.⁵

8. beyitte bir anda olay ve kahramanlar değişir, sanki buradan itibaren hikâyenin insicamı bozulmuş gibidir. Ancak 92 ve 101. beyitler arasında tekrar bu bölüme dönülür. Olay akışındaki bu kesinti şairin tasarrufu mu yoksa müstensih hatası mı bunun anlaşılması zordur. 8. beyitte, İsa'nın tanıklığı ile bir suçlamadan kurtulacağını düşünen bir kişinin hikâyesi başlar.

8-18. Beyitler:

Padişah, adama "İsa'yı getir. Mübarek dinin peygamberi Meryem oğlu İsa, eğer bu sözü söylese doğru olduğuna inanırız." der. Adam da "Sabahleyin çöllere gidip İsa'yı arayacağım." der. Padişahın izin vermesiyle o biçare adam inleyip ağlayarak şehirden çıkar. Adam, İsa'nın yeri yurdu yoktur. Ben onu şimdi nerede bulacağım diye düşünürken bir ağaç görür ve ağacın altında biraz oturup bu düşüncelerde iken uykuya dalar. Uykusunda İsa'nın suretini görür. İsa, adama "Ahvâlin nedir, söyle!" der. Adam da başından geçen hikâyeyi anlatır.

Bu beyitlerde Hz. İsa, *mübarek dinin peygamberi, Meryem'in oğlu* olarak vasıflandırılır. Burada bir **arayış** vardır ve aranan Hz. İsa'dır. Hikâyenin devamı da düşünüldüğünde Hz. İsa bulunduğu takdirde yani aranana ulaşıldığı zaman hak ve adalet tecelli edecektir. Hz. İsa'nın tanıklığı **adalet ve hakk**ın tecellisine vesile olacaktır.

Adamın, zor bir durumda iken ağaç gölgesine sığınması; Türk anlatı geleneklerinde ağacın, sığılacak ve gölgesinde dinlenecek bir yer olmasını hatırlatmaktadır.⁶

Dini veya dini olmayan metinlerde karşılaşılan motiflerden biri de **rüyadır**. Rüya, anlatılarda olay ve kahramanlarla ilgili önemli bir işlev gördüğünde bir motif olarak değerlendirilir. Bu hikâyede de adamın İsa'yı ararken çaresiz kaldığı anda gördüğü rüya; onun, İsa ile irtibatını sağlar ve olay akışında etkin bir rol oynar.

19-22. Beyitler:

İsa, adama "Üzülme, ben sabahleyin yanına gelirim." der ve adam uykudan uyanır. Ancak vezir, padişaha "O hırsız adam hile ile buradan kaçtı. Askerleri, onu aramaya göndermeli ve o hırsızı hemen öldürtmeliyiz." der.

23-37. Beyitler:

Askerler, adamı aramaya çıkar ve ağacın altında uyur hâlde bulurlar ve ona "Ey alçak kişi! İsa'yı bulmak için çıktın ama uyuyorsun." derler ve alıp bir ağaç

⁴ Bu konuda bakınız: Selahattin Gölbaşı, (2006). Kur'an-ı Kerim'de Anılan Bazı Peygamberlerin Yalnızlık Deneyimi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.; Kadir Polater, (2007). Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'e Göre Yunus Kıssası, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, VII, sayı: 2, s. 133-161.

⁵ Bu konuda bakınız: Metin Özarslan, Mukhıdın Salkynbaev, Rauan Dossymbekova, (2014). Şark Dünya Görüşüne Göre Kutsal Sayıların Oluşumu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 54, 2, s. 155-166.

⁶ Bu konuda bakınız. Ali Berat Alptekin, (2007). Türk Halk Hikâyelerinde Ağaç Motifi Üzerine, Millî Folklor, Yıl 19, Sayı 76, s. 33-39.

gölgesinde dinlenen padişahın huzuruna götürürler. Padişah “Hani, İsa nerede? Şimdi seni öldüreyim mi?” der. Adam da başından geçeni anlatır ve İsa'nın sabah vakti geleceğini söyler. Padişah da vezire bu durumda ne yapması gerektiğini sorar.

38. Beyit:

Olay akışı burada durur ve kıssadan hisse mahiyetinde, dünyada vefanın olmadığı ve Allah'ın sabredenlere cenneti vereceğini söyleyen bir beyit yer alır.

38. beyitten sonra “**Ve Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâmnî Du'âsı ile Otuz Yıllık Ölgen Hatun Hayât Tapkay**” başlığıyla yeni bir hikâye başlar gibi olur ama aslında böyle değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere olay insicamında aksaklık gözükmemektedir. Esasen bu başlık mesnevideki birinci hikâye olarak ilk başta yer almalıdır. Çünkü anlatılanların mantıksal sırası bunu gerektirmektedir.

39-91. Beyitler:

Hak peygamber İsa, bir gün mezarlığa gider ve bir toprak yığınına mesken edinmiş, dertli ve vefalı bir adamı görür. Burada niçin bulunduğunu sorar. Adam, eşiyile bir sözlerinin olduğunu söyler. Bu söze göre kim hayatta kalırsa ölenin mezarında ziyaretçi olacaktır. Adam, eşinin otuz yıl önce öldüğünü ve sözünü tutmak için eşinin mezarında otuz yıldır ona komşu olduğunu söyler. Tanrı'nın Ruhu İsa, adama merhamet eder ve “Eğer hatunun dirilirse ona ne verirsin?” der. Adam da “Ömrümden ne kaldıysa yarısını ona veririm.” der. İsa, dua eder ve kabir yarılıp dolunaya benzeyen kadın kabirden çıkar. Adam, İsa'nın ayağına şükranla kapanır, yüzünü toprağa sürer. Sonra İsa, adamla kadını kendi haline bırakıp oradan gider.

Hikâyenin bu bölümünde hem İslam'da hem de Hristiyanlıkta İsa peygamberin en büyük mucizelerinden biri olarak zikredilen **ölüleri diriltme** ve **can verme** mucizesi vardır. Hikâyenin temelini bu mucize ile başlayan olaylar oluşturmaktadır.

Adam ve hatunu orada birkaç gün yaşar. Bir gün padişahın oğlunun oraya yolu düşer. Adam uykuda ve kadın uyanıktır. Şehzade, kadının huriden daha güzel bir ay yüzlü olduğunu görür ve ona âşık olur. Şehzade, kadına kendisinin ve uyuyan adamın kim olduğunu sorar. Kadın da uyuyan adamın bir hırsız olduğunu ve kendisini şehirden kaçırıp mezarda alıkoyduğunu söyler. Şehzade, kadından kendisiyle gelmesini ister. Kadın kabul eder ama şehzadeye hırsız olarak anlattığı kocasını da öldürmesini söyler. Şehzade, adamın uyuduğunu ve öldürmeye gerek olmadığını söyler. Kadın ısrarla bu hırsızın öldürülmesi gerektiğini söylese de şehzade adamı öldürmez ve kadını atına bindirip şehre doğru gider.

Adam uyandığında güzel kuşunun yanında olmadığını görür. At izlerini fark eder ve peşine düşer şehzade ile hatununu ileride görür. Şehzadeye “Ey zalimin oğlu! Sen kimsin, hatunumu nereye götürüyorsun?” der. Kadın, şehzadeye hırsız mezarlıkta öldürmediği için hilekâr hırsızın peşlerinden yine geldiğini söyleyerek sitem eder. Şehzade de siteminin bir faydası olmadığını söyler. Şehzade ve kadının birbiri ile olan bu atışmaları şehre gelene kadar devam eder ve kendilerini padişahın huzurunda bulurlar.

Burada olay akışındaki en önemli kırılma noktası, **kadının vefasızlığı ve fitnesidir**. Bu mesnevide İsa peygamberin özelliklerinin İslâmî bir çerçevede anlatıldığı görülmektedir. Bu bağlamda hikâyedeki kadın algısının da İslâm kültürü dairesinde değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Kur'an ve bazı hadislerde kadının fitne olması, noksan olması gibi konular ve kadına bu noktalardan bakış, birçok akademik çalışmada değerlendirilmiştir.⁷ Ayrıca Kırk Vezir

⁷ Bu konuda bakınız: Kamil Çakın, (2016). Geleneksel İslam Kültüründe Kadının Fitne Olarak Algılanması, Dini Araştırmalar, Kadın Özel Sayısı, C. 19, S. 29 s. 107-130.; Ziya Durmuş, (2016). Kadınlara İlgili Muttefakun Aleyh

Hikâyeleri, Binbir Gece Masalları ve Meker-i Zenan (Kadınların Hileleri) gibi yazılı anlatılarda da kadınların fitne sebebi olduklarına dair hikâyeler yer almaktadır.⁸

Bu hikâyede de karışıklık ve problemlerin temelinde **kadının vefasızlığı ve fitnessi** görülmektedir. Hikâyede kadın bu yönüyle vurgulanmaktadır. Erkekler ise vefalıdır. Kadının kocası vefakâr ve sözünü tutan bir karakterdir. Aslında kötü bir fiil yapmış gibi gözükten şehzade bile masum gösterilir. Çünkü kadının anlattığına inanarak kadının kocasını hırsız zanneder ve kadını ondan kurtarır. Hatta kadın, şehzadeye kocasını öldürmesi gerektiğini söylese de o bunu asla yapmaz. Çok kötü bir kadın karakteri karşısında erkekler oldukça olumlu vasıflara sahiptir.

Şehzade, babasına ava çıktığını ve av sırasında bir hırsızın kaçırıldığı bu peri gibi güzel kadını gördüğünü ve getirdiğini söyleyip kadın için padişahın merhamet ister. Padişah, diğer kişiye kim olduğunu sorar. Adam da kadının kocası olduğunu söyler. Padişah, kadına durumu sorduğunda kadın, kocası olmadığını o adamın bir hırsız olduğunu söyler. Padişah kadının sözüne itimat edip vezirine bu hırsıza ne yapmak gerektiğini sorar. Vezir de hırsızın öldürülmesi gerektiğini söyler ve adamın boynunun vurulmasına hüküm verir.

92-101. Beyit:

92-101. beyitler yukarıda da bahsedildiği üzere ilk 7 beytin devamı niteliğindedir. Bu beyitlerde insanların inançsızlığından ızdırap duyan İsa'nın, şehirden ayrılıp çöle gittiği ve yedi gün yedi gece aşırı yağmur yağdığı, kendisine sığınacak bir yer ararken bir tilkinin yuvasından başını çıkardığı anlatılmaktaydı. Bunun devamı 91-101. Beyitlerde şöyledir:

İsa, "Ey âlemlerin Rabb'i, levh ü kalemin ve yüce arşın sahibi! Bir tilkiye bile sığınacak yer verdin ama Meryem oğlu İsa'ya vermedin." der. Tanrı der ki "Ey İsa! Sabret. Senin ilacın sabırdır. Başına ne gelirse Tanrı'dandır. Tanrı'ya sabırla şükret." O anda gökten Cebraîl gelir ve İsa'ya der ki "Ey İsa! Tanrı, senin sabrını gördü ve sana sonsuz rahmet etti. Sana sabrın için cennette kara gözlü huri vereceğini ve hatta peşinden yetmiş huri daha vereceğini söyledi."

102-144. Beyitler:

102. beyitten itibaren tekrar adam ile karısının hikâyesine dönülür.

Vezir, padişaha "Bir gece daha bekleyelim. İsa, sabah gelmezse hırsızın sözü doğru değildir. Mazeretini dinleme, boynunu vurdur." der. Padişah bir gece daha bekler ve sabah olduğunda hırsız huzuruna getirmelerini emreder. Padişah, adama İsa'nın gelmediğini ve boynunun vurulmasının vacip olduğunu söyler. Cellat, adamın boynunu vurmak için gelir. Adam, celladın karşısında boynunu eğdiği sırada, semaya doğru yükselen bir nur ortaya çıkar. Padişah, bu nurun İsa'nın nuru olduğunu ve İsa'nın geldiğini söyler. Tanrı'nın Nuru, yaklaşır ve padişah, İsa'yı görür. Gözyaşı dökerek İsa'nın huzuruna varır ve ayaklarına kapanır, İsa'yı şehre getirir ve tahta oturmasını rica eder. İsa, tahta oturduğunda padişaha "İsteğin nedir?" diye sorar. Padişah da olayı tamamıyla anlatır. İsa, adamı ve kadını getirmelerini söyler ve getirdiklerinde o ikisini tanır. İsa, kadına adamın kim olduğunu sorar. Kadın da adamın hırsız olduğunu ve kendisini şehirden kaçırıp mezarlık köşesine yerleştirdiğini söyler. İsa, kadının sözlerinin doğru olmadığını, adamın ne yaptıysa kadına vefasından dolayı

Hadislerin Kur'an'a Aykırılığı İddiasının Değerlendirilmesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

⁸ Bu konuda bakınız: Aziz Birinci, (2012). Kırk Vezir Hikâyeleri İnceleme-Metin-Sözlük, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul. Osman Ünlü, Meltem Deniz, (2017). Klâsik Türk Edebiyatında Hilekâr Kadın Tipi: Delle-i Muhtâle, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 41, Mart 2017, s. 31-42. Meltem Deniz, (2018). Kadınlar Üzerine Bir Hikâye Kitabı: Meker-i Zenân (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

yaptığını ve kadının gerçek yüzünün ortaya çıktığını söyler. Kadın “Bu adam bana ne vefa etmişse ben ona karşılığını verdim.” dediği sırada sözü tam bitmeden canı bedeninden çıkar, toprak olur ve hiçbir izi kalmaz.

Bu beyitlerde aranana yani Hz. İsa'ya ulaşılır ve onun gelişyle doğru ve hakikat ortaya çıkar, adalet sağlanmış olur. Kadının son ana kadar vefasızlığı ve yalancılığı dikkat çekicidir. Son cümlelerinde doğruyu itiraf ediyor olsa bile bu itirafta dahi bir vefasızlık vardır ve cezasını toprak olmakla çeker.

Padişah ve halk bu olay karşısında hayran ve perişan olurlar. Padişah, İsa'ya “Kurban olayım, bana bu durumu anlat. Bu nasıl bir sır ki kadın toprak olunca ortaya çıktı!” der. İsa, adam ile kadının dert ve kederle dolu geçmiş hikâyesini anlatır. Tanrı'nın Ruhu İsa, bu mucizeyi gösterir ve tahttan inip yoluna devam eder, Tanrı'nın buyruğu ile çöllere, ovalara gider.

Hikâyenin sonunda kadının toprağa dönüştükten sonra onun vefasızlığının, fitneciliğinin ve yalancılığının anlaşılması, bir mucize olarak görülmektedir. Burada dikkat çekici bir tezattır. Otuz yıl önce ölmüş bir kadını topraktan çıkarıp hayat veren İsa peygamber, yaptıklarından dolayı kadını tekrar toprağa döndürür. İslam ve Hristiyan kaynaklarında İsa'nın dirileri toprak yaptığına dair bir mucizesinden söz edilmemiştir, ancak hikâyede bu olay bir mucize olarak anlatılmıştır.

144. beyitten sonra “**Hâzret-i İsa Beyâbânzârda Üç Kişi Bînevâğa Uçrağanları**” başlıklı hikâye başlar.

145-198. Beyitler:

İsa, yine bir gün üç garip kişi görür. İki erkek ve bir kadın, üçü de bir kum yığınının içerisinde ve perişan durumdadırlar. İsa, “Hâliniz, sırrınız nedir? Bana anlatın.” der. Derler ki “Ey mübarek dinin peygamberi! Bir baba, bir oğul ve bir eş... Biz üçümüz fakir ve muhtacız. Üçümüz için tek bir elbise var ve gece gündüz onu giyiyoruz. Birimiz o elbiseyi giyip şehre gider ve dilencilik eder, ne getirirse hepimiz onu yeriz. Durumumuz budur. Ey Tanrı'nın peygamberi Mesih! Dua et durumumuz düzelsin.”

İsa, onların durumunun düzelmesi için Tanrı'ya dua eder. Tanrı'dan “Ey İsa! Onlara müjde ver. Üçü de sabah vakti dua etsinler. Dileklerini onlara vereceğim.” diye nida gelir. İsa, onlara “Ey yoksullar! Tanrı size merhamet etti. Sabah vakti O'nun dergâhına sığınarak dua edin. Ne dilerse Tanrı size verecek.” der ve İsa gözden kaybolur.

Birinci hikâyede olduğu gibi Hz. İsa zor durumda kalmış, muhtaç kişilerle karşılaşır ve onlara yardımcı olmak ister. Bu karşılaşmadaki mucizevi olay Hz. İsa'nın, yoksullar için Tanrı'ya dua etmesi ve Tanrı'dan da “Üçü de sabah vakti bana dua etsin, ne dilerlerse vereceğim.” şeklinde nida gelmesidir.

Kadın, kocasına “Sen Tanrı'dan ne isteyeceksin?” der. Kocasını da sultanlık isteyeceğini söyler. Kadın da tekrar genç ve güzel olmayı dileceğini söyler. Sabah vakti olduğunda kadın önce kendisinin dua etmek istediğini söyler. Kocasından önce dua eden kadın, genç ve çok güzel bir hâle gelir. Sonra padişahın oğlu, kadını görüp ona doğru yaklaşır. Peri gibi güzel kadını gören şehzade ona delice âşık olur ve kendisiyle gelmesini ister. Kadın da kendi kendine, kocasının sultan olabileceğini ama asla genç olamayacağını, bu şehzadenin ise hem genç hem de ileride sultan olacağını düşünerek bir âh çeker. Şehzade kadını bir bineğe bindirir ve şehre doğru yola koyulurlar.

Kocası, pınara gelir ve durumu anlar. Oğluna; annesinin ceefa ettiğini, kadınlarda vefa olmadığını ve onun rezil olması için dua edeceğini söyler. Adam, pınardan abdest alıp karısının tüm vücudunun insan ama başının domuz başı olması

için dua eder. Tanrı, duasını kabul eder. Sonra şehzadenin bineğinden domuz başlı bir kadın inince şehzade feryada başlar ve belanın pınar başında olacağını söyler ve kadının tekrar pınara götürülmesini emreder.

Kadının oğlu pınarda, annesinin başının domuz başı ve vücudunun insan vücudu şeklinde olduğunu görünce şaşırır ve ağlar. Sonra oğlu, pınardan abdest alıp “Ey Allah’ım! hata kula yakışır, annemi eski hâline çevir, gönlüm bununla mutluluğa kavuşur.” diye dua eder. Tanrı, duasını kabul eder ve annesi eski hâline döner. Üçü yine birbirine arkadaş olur. Eski durumları nasıl ise yine yoksul ve perişan halleri öylece devam eder.

Hikâyenin bu bölümünde çatışmaya ve olayların karışmasına sebep yine **kadının vefasızlığı ve hilekârlığı** gösterilmektedir. Ahlâkî değerleri çiğneyen ve ailesine vefasızlık eden kadın, lanet/beddua edilmesi sebebi ile şekil değiştirir. Burada “şekil değiştirme motif”⁹ yer almaktadır. Kadın, kocasının bedduası ile domuz başına dönüşür ve oğlunun duası ile tekrar eski hâline kavuşur.

Bu hikâyede ayrıca “pınar/su motif” yer almaktadır. Olay akışında pınarın/suyun etkin bir rolü vardır. Zira dua etmek için pınardan abdest alırlar. Adam, karısının kaçtığını pınara gelince anlar ve pınardan abdest alıp orada beddua eder. Şehzade kadının başının domuz başı olduğunu görünce onu tekrar pınara bıraktırır ve kadının oğlu pınara gelip orada annesini görünce dua eder.

Mesnevideki ikinci hikâye bu şekilde biter. 199. beyitten itibaren şair kıssadan hisse niteliğinde şöyle öğütler verir:

199-205. Beyitler:

Kulun iyiliğini, Tanrı bilir. Kul kendine kötülüğü kendi eder. Tanrı’dan başkasına gönül veren gözden düşer ve makbul insan olmaz. Allah’ı istersen herkes de seni ister. Bu sözü iyi anla ve buna inan.

Tanrı ne isterse o olur. Ondandır şikâyet etme ve verdiklerine şükret. Tanrı ezelden ne takdir ettiyse onu yaşarsın. Yalvarmak kâr etmez. Nasipsizlik onların (adam, karısı ve oğlu) alınca yazılmıştı. Bu sebeple onların durumu düzelmedi.

Misal getirdiğim bu hikâyeyi herkes dinleyip ibret alsın...

1.4. Metin:

Bismillâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm

— . — — / — . — — / — . —

1 Kördi ‘îsâ kim ḥalâyık sözleri

Küfr imiş boldı biri ildin biri

(Hz. İsa, bir şehirde halkın sözlerinin küfür/inkâr olduğunu gördü.)

2 Tuttı ‘uzlet şehrdin çığdı revân

Çıldı ol deşt ü beyâbânğa mekân

(Bir köşeye çekilmek için yürüyerek şehirden çıktı, Sahra ve çöle yerleşti.)

3 Halk sözün eşitip boldı yırak

Yaşşı köründi aña deşt-i firāk

⁹ Bu konuda bakınız: Satı Kumartaşlıoğlu, (2017). Şekil Değiştirme Motifli Efsanelerde Lanet, Ekev Akademi Dergisi, Y. 21, S. 69, s. 89-14.

(Halkın inkâr sözünü işitip onlardan uzak oldu, ayrılık çölü ona hoş göründü.)

4 Tuttı bir kün yağışı bes nāgehān
Yetti kündüz keçe bërmedi emān

(Bir gün ansızın yağmur yağmaya başladı ve yedi gece gündüz aman vermedi/göz açtırmadı.)

5 Her taraf yüzlendi ol Rūh-ı İlāh
Tapmadı yağmurdın özige penāh

(Tanrı'nın Ruhu o/Hz. İsa, her tarafa döndü, kendisine yağmurdan sığınacak bir yer bulamadı.)

6 Kördi nāgeh boldı bir tülki 'ayān
Öyidin başın çığardı nāgehān

(Bir tilkinin birdenbire ortaya çıktığını gördü. Tilki, yuvasından ansızın başını çıkardı.)

7 Dèdi ey şeh maña bardur bir güvāh
Hāzret-i 'īsā oşal Rūh-ı İlāh

(Dedi, ey padişah! Bana bir şahit vardır. İşte o, Tanrı'nın Ruhu Hz. İsa'dır.)

8 Pādişeh dèdi ki 'īsā'nı kètür
Yene başımdın hayālîñni itür

(Padişah dedi ki İsa'yı getir, yine başından hayalini yok et.)

9 'īsā [bin] Meryem resül-i pāk-dīn
Ger dese bu kavlı bilgeybiz mü çm

(Meryem'in oğlu, mübarek dinin peygamberi Hz. İsa, eğer bu sözü söylerse doğru olduğuna inanır mıyız?)

10 Hāzret-i 'īsā[nı] kèltür uşbu dem
Her nè dese ol resül-i muhterem

(Hz. İsa'yı hemen şimdi getir. O, saygı değer peygamber her ne derse...)

11 Dèdi ol kim tañla mèn aldı keley
İmdi çöllerde barıp anıñ tiley

(Ben şimdi çöllere varıp arayayım, sabahleyin onu getireyim.)

12 Bèrdi ruşsat pādişeh aña ki bar
Bardı ol merd-i gedā nālān u zār

(Padişah, ona, gitmesi için izin verdi. O yoksul kişi inleyip ağlayarak gitti.)

13 Şehrdin çıktı bāhōd dèdi ki mèn
Hāzret-i 'īsā'ğa bilmeymèn vağan

(Şehirden çıktı, kendi kendine dedi ki ben Hz. İsa'nın yerini/yurdunu bilmiyorum.)

14 Yokturur bir yerde anıñ meskeni

Ƙaysı yerdin tapsam āhır mēn anı

(Onun bir yerde meskeni yoktur, sonra ben, onu hangi yerde bulayım.)

15 Kördi nāgeh bir dıraht-ı sāyedār

Tutti ol bîçāre astıda Ƙarār

(Ansızın gölgeli bir ağaç görünce o zavallı onun altında oturdu.)

16 Bu hayālāt ile ötti bir zamān

Ol ğarībe uyku kēldi nāgehān

(Bu hayallerle biraz zaman geçince ansızın uykusu geldi garibin.)

17 Kördi uykusıda ‘īsā şüretīn

Dēdi aḥvālīñ nēdür maña dēgin

(Uykusunda Hz. İsa'nın suretini görünce Hz. İsa ona "Hâlini bana söyle." dedi.)

18 Ol ḥaḳītatnı tamām ‘arz eyledi

Başdın ötgen [ol] ḥikāyetni dēdi

(Başından geçen hikâyeyi anlatıp tüm gerçekleri ona arz etti.)

19 Ḥazret-i ‘īsā dēdi kim yēme ğam

Tañla kēlsem dūr Ƙıl renc ü elem

(Hz. İsa dedi ki üzülme. Ben sabahleyin gelirim. Derdi, kederi bırak.)

20 Ol zamān uyğandı ol merd-i faḳīr

Līk Ƙıldı ‘arz ol şehğa vezīr

(Bu zavallı adam, o anda uyandı. Lâkin vezir, padişaha onu şikâyet etti.)

21 Kim bu oğrı Ƙaçtı ter ḥīle bilen

Ḥazret-i ‘īsā'nı ol tapar Ƙaçan

(Bu hırsız çabucak hile ile kaçtı, Hz. İsa'yı ne zaman bulur.)

22 Barsalar süriñler aḫtarganı

Oğrınñ yaḫşı érür öldürgeni

(Askerler aramaya giderlerse hırsızın öldürülmesi iyidir.)

23 Ḥükmi ile süriñler boldı revān

Taptılar bîçāreni ender zamān

(Padişahın buyruğu ile asker bölüğü yola çıkıp o zavallıyı hemen buldular.)

24 Kim dıraht astığa yatıptur ziderd

İki ‘ālemdin boluptur köñli serd

(Dertten, ağacın altında yatıyordu, iki dünyadan gönüğü soğumuştı.)

26 Ayttılar süriñler k'ey merd-i dūn

Hâzret-i 'îsâ üçün çıđdıñ bükün

(Asker bölüğü dediler ki ey alçak kişi! Bugün, Hz. İsa'yı bulmak için çıktın.)

27 Hâtır-ı cem' ile yatıpsın henüz

Şehr sarı bol revân u kılma söz

(Hâlâ gönül rahatlığıyla uyuyorsun, konuşmadan şehre doğru yürü.)

28 Alıp anı şehr sarı bardılar

Şehriyâr aldığa zâhir kıldılar

(Onu alıp şehre doğru gittiler, padişahın huzuruna çıkardılar.)

29 Kim dıraht astığa yatıp êrdi bâz

Hâtır-ı cem' ile şâh-ı ser-firâz

(Yüce padişah yine ağacın altında gönül rahatlığıyla yatıyordu.)

30 Şeh dedi kim 'îsâ [bin] Meryem xanı

Kêlmedi mên imdi öldürsem seni

(Padişah dedi ki Meryem oğlu İsa hani? Gelmediyse ben şimdi seni öldüreyim.)

31 Dêdi ey şeh mên ki çıktım şehrdin

Dêdim özümge ki bilmey mên vatan

(Dedi ki ey padişah! Ben şehirden çıktım, kendime dedim ki Hz. İsa'nın yerini bilmiyorum.)

32 Hâzret-i 'îsâ'nı kaydın ahtaray

Qayarı ahtargalı aña baray

(Hz. İsa'yı nerede arayayım; nere aranacaksa oraya varayım.)

33 Bu hayâlât ile keldi maña h'âb

Kördüm ol tüşümde ezrâh-ı şavâb

(Bu hayallerle bana uyku geldi, rüyamda doğru yolu gördüm.)

34 Hâzret-i 'îsâ nè hâkim nè tamâm

'Arz eyledim aña bes vesselâm

(Hz. İsa ne hâkimdi ne de başka bir şey, ona yeterince arz eyledim, vesselâm.)

35 Dêdi maña ol zamân Rûh-ı İlâh

Tañla kêlsem derhuzûr-ı pâdişâh

(Tanrı'nın Ruhu Hz. İsa, o zaman bana, sabahleyin padişahın huzuruna geleyim, dedi.)

36 Mên inandım sözini tañla kêlür

Mêni aḥvâlimni ol barça bilür

(Ben onun sözüne inandım. O, benim durumumun hepsini bilir, sabahleyin gelir.)

37 Pâdişeh dedi vezîriğa nêtey

Bu kişiniñ mèn ‘ilâcın nê kılay

(Padişah; vezire, “Ne edeyim, ben bu kişiye ne çare düşüneyim ?” dedi.)

38 Çünkü yoktur bu cihânda hod vefâ

Teñri şabrıña bërür mülk-i bekā

(Çünkü, bu cihanda asla vefa yoktur, Tanrı senin sabrına ebedî mülkü/cenneti verir.)

Ve Hâzret-i ‘İsâ ‘Aleyhi’s-selâmın Du‘ası ile Otuz Yıllık Ölgen Hâzun Hâyat Tapkay

(Hz. İsa Aleyhisselâmın Duası ile Otuz Yıllık Ölü Kadın Hayat Bulur)

39 ‘İsâ [bin] Meryem resül-i haq meger

Ƙıldı güristân sarı bir kün güzer

(Meğer hak peygamber Meryem oğlu İsa, bir gün mezarlığa gitti.)

40 Kördi bir Ƙabr üstide bir merdni

Bâvefâ erkek ziehl-i derdni

(Bir mezarın üstünde vefalı ve dertli bir erkeği gördü.)

41 Kim bolup turur yeri bir hâkdân

Sordı Rûhullâh andın derzamân

(Toprak yığını bir yer, ikametgâhı olmuştu. Hz. İsa, o an ona sordu.)

42 Kimsin ü işiñ nêdür merd-i Hüdâ

Kim Ƙılıpsın Ƙabrniñ sên müttekā

(Allah’ın adamı, sen kimsin ve işin nedir ki kabre yaslanmışsın.)

43 Dêdi yâ ‘İsâ menem merd-i ğarîb

Bardu maña sergüzeşt-i bes ‘acîb

(Ey İsa ben garip bir kişiyim, şaşılacak bir geçmişim vardır, dedi.)

44 Hâzunum birle maña bar êdi Ƙavl

Kim kişige itmesün Ƙuvvet ne hâvl

(Eşimle benim bir sözüm vardı ki kimse böyle zor bir duruma düşmesin.)

45 ‘Ahd êdi her kim ki ölse ilgeri

Ƙalğan bolsa ölüknî zâyiri

(Söz bu idi ki her kim ki önce ölürse geride kalan, ölenin ziyaretçisi olacak.)

46 EzƘazâ hâzunum öldi ey nebî

Mèn tirik Ƙaldım oşal künden beri

(Ey Tanrı’nın Peygamberi! Allah’ın takdirinden dolayı hatunum öldü. Ben, o günden beri yaşıyorum.)

47 Otuz yıl ötüptür ey Rûh-ı Hüdâ

Kim mücāvır mēn vefādın kabriğa

(Ey Tanrı'nın Ruhü! Otuz yıl oldu ki ben verdiğim sözü yerine getirmek için hatunumun kabrine komşu oldum.)

48 Raḥm birle kıldı Rūḥullāh nazar

Dēdi kim ey bāvefā şāḥıp-hüner

(Tanrı'nın Ruhü Hz. İsa, merhametle ona baktı ve dedi ki ey vefalı hüner sahibi!)

49 Ger tirilse ḥatunıñ uşbu zamān

Sēn nē bēürsın aña bilsem 'ayān

(Eğer eşin şu an dirilirse sen ona ne verirsın, açıkça söyle.)

50 Dēdi 'ömrümdin ḳalıptur her nime

Yarmını bērdüm vefā yoldın aña

(Ömrümden her ne kaldıysa yarısını ona vermeye söz veriyorum, dedi.)

51 Kıldı 'isā raḥm yoldın du'ā

Ol du'ādın Teñri cān bērdi aña

(Hz. İsa, merhametle dua etti. Tanrı, o dua ile kadına can verdi.)

52 Boldı şaḳḳ ol ḳabr çığdı tolunay

Ol kişiniñ ḥatunı ḳoptı bepāy

(O kabir ikiye ayrılıp, o adamın dolunaya benzeyen hatunu dirildi/mezardan çıktı.)

53 Tuttı 'isā maḳdemın şıdḳ ile merd

Sürtti tofrağığa ol dem reng-i zerd

(Adam, Hz. İsa'nın ayaklarına sadakatle sarıldı. O an, sararmış yüzünü toprağa sürdü.)

54 Ḥāzret-i 'isā vedā' eyledi bāz

Bu ikevni ḳoydı bāz u bāniyāz

(Hz. İsa, yine vedalaştı. Bu ikisini kendi hâllerine bıraktı.)

55 Kētti 'isā bu ikevlen ḳaldılar

Otuz ıldın bir dūr-i cān aldılar

(Hz. İsa gitti. Bu ikisi kaldı, otuz yıldan sonra bir hayat cevheri aldılar.)

56 Nēçe kün turdılar anda (öyle) bu ikev

Hīç kişi yok ēdi (ol) ikevge yev

(İkisi orada birkaç gün yaşadı. O, iki kişinin yakınlarında hiç kimse yoktu.)

57 Bir küni nāgeh zitāḳdīr-i ḳazā

Pādişāh oğlı güzer kıldı aña

(Bir gün kaderin takdiriyle birdenbire padişahın oğlu oraya geldi.)

58 Érkegi yatıp ḥatun oyğag ēdi

Līk ḥüsni ḥürdın bihrağ ēdi

(Erkeği uyumuştı, kadın uyanıktı. Lâkin güzellikte huriden daha güzeldi.)

59 Kördi şehzâde anıñ yüzi çü ay
Boldı ‘âşık aña köngil bérđi bay

(Padişahın oğlu onun ay gibi güzel yüzünü görünce ona âşık olup gönül verdi.)

60 Dèdi kimsin kimdür ol yatқан kişi
Nèdür işiñ sèni hem anıñ işi

(Kimsin, o uyuyan kişi kimdir, senin ve onun işi nedir? Dedi.)

61 Dèdi hatun kim eşit mèndin bu söz
Oğrı èrmiş bu kişi bes hâne-süz

(Hatun, benden bu sözü işit ki bu kişi ev yakan hünerli hırsızmış, dedi.)

62 Mèni oğurlap çıkardı şehrdin
Hem bu güristânda kıldurđı vağan

(Beni kaçırıp şehirden çıkardı, hem de bu mezarlığa getirip yerleştirdi.)

63 Pâdişehzâde dèdi ey meh-liķā
Kèl mèniñ birle ki taptım müdde‘ā

(Padişahın oğlu, bir fikir buldum. Ey ay yüzlü güzel! Benimle gel, dedi.)

64 Dèdi bu oğrımı öltür bu zamān
Kim kötermes kol mèndin rāyegān

(Kadın; bu hırsız hemen öldür, çünkü benden kolayca vazgeçmez, dedi.)

65 Dèdi şehzade kim ol yatқан èrür
Derhāķīkat gūyiyā bīcān èrür

(Şehzade; o uyumaktadır. Aslında sanki cansızdır, dedi.)

66 Çünki oğrıdur anıñ öldürmağı
Vācīb èrür kèlse kemīnge dağı

(O, hırsız olduğu için onun pusuya denk gelince öldürülmesi vaciptir, dedi.)

67 Aytı bu sözlerni vü aldı kenār
Kıldı ol hatunni atığa süvār

(Bu sözleri söyledi ve o hatunu kenara çekti, atına bindirdi.)

68 Avga kèlip taptı şehzâde şikār
Şehr sarı kètti hoş-dil şehriyār

(Şehzade ava gelip avını bulunca, gönül hoşluğuyla şehre doğru gitti.)

69 Nāgehān oyğandı ol yatқан kişi
Kördi ki uçptur ol ra‘nā kuşı

(O uyuyan kişi ansızın uyanınca güzel kuşunun uçtuğunu fark etti.)

70 Yoқtur ol hatun alında berқarār

Boldı ol bîçāre miskīn bîqārār

(*O hatun yanında yoktur. O çaresiz miskin, huzursuz oldu.*)

71 At izini kördi nāgeh derzemīn

Boldı ahtarmağge ender kemīn¹⁰

(*Birdenbire yerdeki at izini gördü, aramak için peşine düştü.*)

72 Tilbe dēk tüşti alarnıñ keynige

Kördi kim baradular kıldı şadā

(*Deli gibi onların peşine düştü, gördü ki gidiyorlar, seslendi.*)

73 Dēdi kimsin hāy zālīm beççesin

Ĥatunumnı kayda ēlter sēn dēgin

(*Ey zalimin oğlu! Sen kimsin, hatunumu nereye götürüyorsun söyle, dedi.*)

74 Dēdi ol ĥatun ki ey kān-ı bilik

Oğrını öldür dedim kıoyma tirik

(*Hatun, ey bilge kişi! Hırsızın diri bırakma, öldür demiştim, dedi.*)

75 Mēni sözümni eşitmediñ yēne

Kēldi kēynimizge ol düzd-i degā

(*Benim sözümü yine dikkate almadın. O hilekâr hırsız peşimizden geldi.*)

76 Pādişeh-zāde cevābın bērdi zūd

Kim sēniñ āh u figānıñdın nē sūd

(*Şehzade hemen cevap verdi. Senin bağırip çağırmanın ne faydası var!*)

77 Oğrı sēn vacibtür öldürmek sēni

Kēltürüptür munda cān bērmek sēni

(*Sen hırsızın, seni öldürmek vaciptir. Canını vermen için seni buraya getirmişler.*)

78 Kirdiler şehr içre başād güft ü gū

Boldılar ol pādişāhge rüberū

(*Yüzlerce laf ve sözle şehre girdiler. O padişah ile yüz yüze geldiler.*)

79 Dēdi oğlın şehriyār-ı kāmkar

Boldı saña ezkażā zevk-i şikār

(*İkbâl sahibi padişah; oğluna, av zevki sana kaderdendir, dedi.*)

80 Avge bardım kördüm anda nāgehān

Bir perīveş ĥatun-ı pākīze-cān

(*Ava gittim, orada ansızın peri gibi güzel bir hatun gördüm.*)

81 Kim anı bir oğrı ēltibtür zişehr

¹⁰ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Teñri üçün kıl aña zehr ile qahr

(*Ki onu, bir hırsız şehirden götürmüştür. Tanrı için onu zehir ile kahret.*)

82 Pādişeh eşitti oğlıdın bu söz

Ol ikevniñ yüzlerige açtı köz

(*Padişah oğlundan bu sözü duydu. Gözünü açıp ikisinin yüzüne baktı.*)

83 Dèdi sèn kim sèn eyā merd-i gedā

Çın dègin yalğan dème behr-i Hūdā

(*Ey yoksul kişi, sen kimsin? Tanrı için gerçeği söyle, yalan söyleme, dedi.*)

84 Dèdi ol bîçāre miskīn ol zamān

Rāst mēndin eşit ey şāh-ı cihān

(*O biçare, zavallı kişi o an; ey cihan padişahı! Gerçeği benden dinle, dedi.*)

85 Bu mēni hātunum irür ey şehā

Kim kēlip mēn tēlbe bolup keynige

(*Ey padişah! Bu, benim hatunumdur ki divane olup peşinden gelmişimdir.*)

86 Sordı hātundın ki bolay inadur

Dèdi hātun sözleri yalğan irür

(*Padişah; hatuna, bunun söylediklerine inanayım mı diye sordu. Hatun, söyledikleri yalandır, dedi.*)

87 Oğrıdır oğrı söziniñ i' tibār

Qılmağul zinhār şāh-ı kāmkar

(*Ey ikbāl sahibi padişah! Bu, hırsızdır. Sakın hırsızın sözlerine inanma.*)

88 Pādişeh dèdi nēdür muña cevāb

Qıldı ol dem şāh vezīrgā hitāb

(*Padişah o an vezirine hitap etti, buna cevabın nedir, dedi.*)

89 Kim dēr sèn ey vezīr-i pūr-hüner

Oğrıga nēdür sezā kılğın haber

(*Ey çok hüner sahibi vezir! Hırsıza ceza nedir, haber ver.*)

90 Dèdi hüküm eyleñ kim öldürseler¹¹

Oğrıniñ öldürseler sormasalar

(*Buyruk verin ki öldürsünler, hırsızı soruşturmadan öldürsünler, dedi.*)

91 Çünkü boldı hüküm öldürmek aña

Kèldi hengām-ı boyun urmak aña

(*Onu öldürmeye buyruk verildiği için onun boynunu vurma zamanı geldi.*)

92 Dèdi 'isā yā ilāhe'l- 'ālemīn

¹¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Hâlık-ı levh ü kalem 'arş-ı berîn

(Hz. İsa; ey bütün âlemlerin Rabb'i, levh ü kalemin ve yüce arşın yaratıcısı! dedi.)

93 Tülkiye bêrdiñ bu kün arāmgāh
'īsā [bin] Meryem'ğa bêrmediñ penāh

(Bugün tilkiye bile sığınacak yer verdin ama Meryem oğlu İsa'ya sığınacak bir yer vermedin.)

94 Bāz köñliğa dēdi kim şabr kıl
'īsā bin Meryem 'ilācīñ şabr bil

(Tekrar gönlüne, ey Meryem oğlu İsa! Sabret, ilacın sabır olduğunu bil, dedi.)

95 Teñri' dindür her nē yētedür saña
Şabr ile şükr kılğın Teñri'ğa

(Başına her ne gelirse Tanrı'dandır, sabırla Tanrı'ya şükret.)

96 Ol zamān kēldi semādm Cebrā' il
Dēdi Rūhullāh'ğa kim Rabb-i celīl

(O anda Cebrail gökten geldi. Yüce Tanrı, Hz. İsa'ya dedi ki)

97 Kōrdi şabrīñ sēni yā 'īsā Hūdā
Kıldı rahmet saña ol bīmūntehā

(Ey İsa! Tanrı, senin sabrını gördü. O, sana sonsuz rahmet etti.)

98 Dēdi kim dünyā öter sür'at bile
Āhiret bākīdürür 'uqbā tile

(Dünya çok hızlı geçiyor, âhiret ebedidir, âhireti iste, dedi.)

99 Munça kim şabr eyledi peygamberim
Ecrini cennetde aña bêreyim

(Peygamberim bu kadar sabretti ki karşılığını cennette ona vereyim.)

100 Bēreyin mēn aña yētmiş hūr-ı 'ayn
Kim kuyaşdm artuğ olsa meh-cebīn

(Ben, ona yüzü güneşten daha parlak yetmiş kara gözlü huri vereyim.)

101 Her biriniñ kēynige yētmiş digər
Bēreyin hūr ol cihānda pür-güher

(O dünyada, her birinin peşine yetmiş tane daha güzel huri vereyim.)

102 Dēdi şehge ol vezir-i pür-hüner

Kim şehā bir kēçe hem ildem öter

(O çok hünerli vezir, padişaha dedi ki ey padişahım bir gece de hızlı geçer.)

103 Tañatkuñça çü 'īsā kelmesün

- Oğrınıñ èmes yène sözi bolun
(*Sabah olunca Hz. İsa gelmezse hırsızın sözü yine doğru değildir.*)
- 104 Hüküm kıl celläde ursun boyun
‘Özrini eşitmegil andın burun
(*Bundan sonra mazeretini dinleme, cellada emret, boynunu vursun.*)
- 105 Şāh şabr èyledi ol kèçe yène
Ötti ol kèçe meger boldı sabā
(*Padişah o gece yine sabretti, o gece de geçti, sabah oldu.*)
- 106 Şeh dèdi oğrını alıp kèliñiz
Sözleri yalğan èmiş tileñiz
(*Padişah; hırsızı alıp getirin, söyledikleri yalanmış, çağırın, dedi.*)
- 107 Bardılar fermān bilen nökerleri
Ol ğarībniñ kètürdiler ilgeri¹²
(*Askerleri, padişahın buyruğu ile gittiler, o garibi ileriye getirdiler.*)
- 108 Pādişāh dèdi ki ‘īsā kèlmedi
Ölmeğiñ vācib boluptur ey ‘anī
(*Padişah dedi ki Hz. İsa gelmedi, ölmen vacip olmuştur, ey zavallı!*)
- 109 Hüküm boldı ol zamān cellādğa
Kim cezā bērsün muniñ bīdādğa
(*O zaman, bu zalime ceza versin diye cellada emir verildi.*)
- 110 Kèldi cellād ol zamān hūn-rīz üçün
Kıldı ol bīçāre ol dem ser-nigūn
(*O zaman cellat, kanını dökmeye gelince o zavallı adam başını eğdi.*)
- 111 Kim beyekbār oldı bir nūrı ‘ayān
Toğrı ol nūr ezzemīn tā āsumān
(*Birdenbire yerden göğe doğru yükselen bir nur ortaya çıktı.*)
- 112 Pādişeh dèdi ki ‘īsā nūrıdur
Boldı ma‘lūm ol ki Rūhullāh kèlür
(*Padişah dedi ki Hz. İsa'nın nurudur. Malum oldu ki o Hz. İsa gelir.*)
- 113 Kim yavuğ kèldi oşal Nūr-ı İlāh
Hāzret-i ‘īsā'nı kördi pādişāh
(*İşte o Tanrı'nın Nuru yaklaşıncı padişah, Hz. İsa'yı gördü.*)

¹² Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

- 114 Utru bardı Hâzret-i 'îsâ kaçın
Közleridin töker êrdi şeh yaşın
(Padişah, gözlerinden yaş dökerek Hz. İsa'nın huzuruna vardı.)
- 115 Tüştü 'îsâ'nın kademlerige zûd
Kör boldı ol zamân çeşm-i hasûd
(Hemen Hz. İsa'nın ayaklarına kapandı. Haset eden gözler, o an kör oldu.)
- 116 Kêltürüp 'îsâ'nı şehre içre bu dem
Dêdi oltur taht üze ey muhterem
(O vakit Hz. İsa'yı şehre getirdi. Ey saygı değer! Tahta otur, dedi.)
- 117 Taht üze olturdu 'îsâ ol zamân
Sordı kim maṭlab nêdür şâh-ı zamân
(Hz. İsa tahta oturduğu vakit, ey zamanın padişahı! İsteğin nedir, diye sordu.)
- 118 Şâh biri ahvâl zâhir eyledi
Bir ser-i mû zerre pinhân kalmadı
(Padişah durumu anlatmaya başladı. Bir saç ucu kadar, zerre bir şey gizli kalmadı.)
- 119 Dêdi 'îsâ kim alıp kelin bu dem
Merd ü zen ikevni kim hüküm eylesem
(Hz. İsa, erkek ve kadın ikisini hemen alıp getirin ki hüküm vereyim, dedi.)
- 120 Kêltürdiler ikevni dernazar
Hâzret-i 'îsâ tanıdı ol beşer
(İkisini, Hz. İsa'nın huzuruna getirince Hz. İsa da onları tanıdı.)
- 121 Sordı 'îsâ kim bu dem hâliñi ayt
Çın dëgin yalğan dëme ezvezn-i beyt
(Hz. İsa; şimdi durumunu anlat, doğruyu söyle, yalan söyleme, dedi.)
- 122 Saña nê bolur bu êrkek mên biley
Ol zamân sêni 'ilâcını kılay
(Bu erkek senin neyin oluyor? Ben bileyim, sonra senin ilacını yapayım, dedi.)
- 123 Dêdi hatun oğrı êrmiş bu kişi
Oğrılığdur dâ'imâ muniñ işi
(Kadın; bu kişi hırsız imiş, bunun işi gücü her zaman hırsızlıktır, dedi.)
- 124 Mênî hem oğurlap êltti şehrdin
Güşe-yî gürâneğa aldı vaṭan
(Beni de şehirden çalıp mezarlığın köşesine getirip yerleştirdi.)
- 125 Hâzret-i 'îsâ eşitti sözlerin

Dèdi sözleriñ emestür maña çın

(Hz. İsa; kadını dinledikten sonra, sözlerin benim için doğru değildir, dedi.)

126 Her nime kim bu ğarīb-i bīnevā

Saña kılğandur vefā ey bīvefā

(Ey vefasız kadın, bu nasipsiz zavallı adam ne yaptıysa sana verdiği sözü yerine getirmek için yapmıştır.)

127 Kayta bėrgin mēni aldımda anı

Zāhir eyledi sözleriñni baṭmı¹³

(Sözlerinin doğrusunu benim önümde tekrar anlat. Sözlerin, doğru olmadığını gösterdi.)

128 Dèdi ḥatun her nē ol kıldı vefā

Maña bu érkek anı bėrdim aña

(Kadın, bu erkek bana ne kadar vefa ettiyse ben de ona karşılığımı verdim, dedi.)

129 Ağzıda bar érđi sözün nātamām

Kim tenidin çıktı cānın lākelām

(Ağzında sözlerini bitirmeden, tek söz etmeden canı çıktı.)

130 Boldı tofrağ u nişānı kalmadı

Zerre-yi şerḥ ü beyānı kalmadı

(Toprak oldu ve ondan bir iz kalmadı, açıklanıp söylenecek bir zerresi kalmadı.)

131 Pādişeh ḥalk ile ḥayrān boldılar

Ol şıfat körüp perīşān kaldılar

(Padişah ve halk hayran oldular. O hâli görünce perişan oldular.)

132 Şeh dèdi ey pāk peygamber maña

Rüşen eyle kim fidā bolğay saña

(Padişah, ey mübarek peygamber! Sana kurban olayım, bu durumu bana aydınlat! Dedi.)

133 Bu nē esrār édi kim boldı ‘ayān

Ādemī tofrağ boldı derzamān

(Bu nasıl sır idi ki kadın toprak olunca ortaya çıktı.)

134 Dèdi ‘isā ötgēn bu kışşanı

Kışsa-yı pür-derd ile pür-ğuşşanı

(Hz. İsa, dert ve keder dolu bu geçmiş hikâyeyi anlattı.)

135 Kim bularnñ içde ‘ahdi édi bāz

Ölse her kim ilgeri ey serfirāz

¹³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

(Ey yüce padişah! Bunların arasında, her kim önce ölürse diye bir ahitleri vardı.)

136 Bolsa kabrîğa mücâvir ol tirik
Müddet-i otuz yıl ey kân-ı bilik

(Ey bilge padişah! Hayatta kalan, vefat edenin mezarına otuz sene komşu olacaktı.)

137 Bu kişi boldı mücâvir kabrîğa

Bir küni mên keldim ol kabr üstide

(Bu adam, hatununun kabrine komşu oldu. Bir gün ben, o mezarlığa geldim.)

138 Sordum ahvâlîn dèdi ahvâlini
Raħm keldi maña körüp hâlini

(Hâlini sordum, hâlini anlattı, hâlini görüp acıdım.)

139 Mên dèdim ger tirik olsa uşbu dem
Ĥatunuñ aña nè èylesen kerem

(Ben dedim ki hatunun şu an dirilirse ona ne ihsan edeceksin?)

140 Dèdi 'ömrümdin alıptur her nime
Mên rızā birlen vefā ıldım aña

(Ömrümden ne kaldıysa ben ona vefa etmeye razıyım, dedi.)

141 Ol zamān ĥatunıge cān bèrdi Ĥa
Uşbu èrdi dāstānī māseba

(Tanrı, o anda eşini diriltti. Bunların geçmiş hikâyesi bu idi.)

142 Mên bular ahvâlidin vāıf èdim
ışşaları uşbu èrdi mên dèdim

(Ben bunların ahvâlinden haberdarım, kıssaları da işte benim söylediklerimdir.)

143 ıldı bu mu 'ciz 'ayān Rūh-ı Ĥudā
Tatdın koptı vü kirdi yolıga

(Tanrı'nın Ruhı Hz. İsa; bu mucizeyi gösterdi, tahttan indi ve yoluna devam etti.)

144 Bardı ol deşt ü beyābānlar sarı
Teñri'niñ emri bile peygamberi

(Tanrı'nın buyruğu ile Hz. İsa, çöllere ve sahralara gitti.)

Ĥazret-i İsa Beyābānzārda Üç Kişi Bīnevāga Uçrağanları

(Hz. İsa'nın, Çöllerde Üç Muhtaç ile Karşılaşması)

145 Yène bir kün Ĥazret-i 'isā meger
Üç kişi kördi 'acā'ib dernazar

(Hz. İsa yine bir gün, üç acayip kişi gördü.)

146 um içinde bar èdiler üçevi
Nīz um èrdi çü yerlerdin avī

(Üçü de kumun içerisindeydi, kum da başka yerlerden çok fazlaydı.)

147 İkki erkek êrdi bir hatun êdi
Barça [hem] bir hâlde meftûn êdi

(İki erkek bir kadındı. Hepsi de aynı meftun/şaşkın bir durumdaydı.)

148 Sordı ‘îsâ kim nêdür aḥvâlîñiz
Maña dêniz barça sırr u hâlîñiz

(Hz. İsa; hâliniz nedir diye sordu, bütün sırrınızı ve halinizi bana söyleyin, dedi.)

149 Dêdiler kim ey Resûl-i pâk-dîn
Bir ata oğul bu hatun ama sên

(Dediler ki ey mübarek dinin peygamberi! Bir baba bir oğul ve hatun... Peki sen?)

150 Üçelemiz barça barmız bînevâ
Barçamız miskîn [ü] dervîş ü gedâ

(Biz üçümüz muhtacız, hepimiz fakir, miskin, derviş ve yoksuluz.)

151 Üçelemizge bar bir eski ton¹⁴
Kim kiyermiz anı hem kün birle tün

(Üçümüz için bir tane eski giysi var. Hem gece hem gündüz onu giyiyoruz.)

152 Birimiz anı kiyip her kün barur
Şehr içinde bînevâlîğnı kılar

(Birimiz, her gün o bir elbiseyi giyip gider, şehirde dilencilik yapar.)

153 Her nê alıp keledür kût eylemiz
Dâ’imâ şundağ ötedür hâlîmiz

(Her ne alıp getirirse onu yeriz, her zaman hâlîmiz böyledir.)

154 Teñri’niñ peygamberi sên yâ Mesîḥ
Kıl du‘â aḥvâlîmiz bolsun şahîḥ

(Tanrı’nın peygamberi sen ey Mesih! Dua et, durumumuz düzelsin.)

155 Hâzret-i ‘îsâ eşitip derzamân
Teñri’niñ dergâhıda kıldı fiğân

(Hz. İsa, onların söylediklerini duyunca, Tanrı’nın dergahına feryatla dua etti.)

156 Dêdi yâ Rabb bendeleriñdür za‘îf
Bu perişân söze boldılar ḥafîf

(Ya Rab! Bunlar çaresiz kullarıdır, bu perişan dua ile rahatladılar, dedi.)

157 Kıl kerem birle bular hâlîñ nikû

¹⁴ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Luṭf ile salḡın nazār bīḡüft ü ḡü

(Kereminle bunların durumunu iyileştir, sözsüz kelamsız, lütfunla nazar kıl.)

158 Kıldı Teñri'din nidā ol dem meger

Bargın ey 'īsā alarga bër ḡaber

(O anda, ey İsa git onlara müjde ver diye Tanrı'dan nida geldi.)

159 Üçleri [hem] şubḡ vaḡtıḡa du'ā

Kılsalar her nè ki bardur müdde'ā

(Üçü de diledikleri her ne varsa, sabah vaktinde dua etsinler.)

160 Men bèrey ol dem tilegenlerini

Bërgeyün men şart kıldım barını

(O vakit dilediklerinin hepsini vereceğim. Ben şartımı söyledim.)

161 Kıldı 'īsā dèdi ey kavm-i gedā

Teñri raḡmiḡa bir taptınız cezā¹⁵

(Hz. İsa geldi, ey yoksullar! Tanrı size merhamet etti, dedi.)

162 Üçeleñiz derseḡer bāilticā

Teñri dergāhıda kılnız du'ā

(Üçünüz sabah vakti, Tanrı'nın dergahına sığınarak dua edin.)

163 Her nè ḡ'āhlarsız bërür uşbu zamān

Maña dèdi Kırdigār-ı dücihān

(İki dünyayı yaratan Tanrı; bana dedi ki ne istekleri varsa işte o zaman vereceğim.)

164 Boldılar ḡoş-dil gedālar derzamān

Kètti 'īsā boldı közlerdin nihān

(Yoksullar, o an çok sevindiler. Hz. İsa da gözlerden kayboldu, gitti.)

165 Dèdi ḡatun érkeḡige kim seniñ

Maṡlabıñ nèdür ki bilsen ḡ'āhişıñ

(Hatun, kocasına dedi ki senin isteḡin ve dileḡin nedir, bileyim.)

166 Dèdi men sultānlıḡ eylermèn ṡaleb

Teñri bërür salṡanat yoḡtur 'aceb

(Kocası; ben sultanlık talep ediyorum. Şüphesiz Tanrı bana saltanat verir, dedi.)

167 ḡatun ayıttı oşal vaḡt-i du'ā

Maña bardur bu yigıt kèl müdde'ā

(Hatun; dua vaktinde benim isteḡim bir daha genç olmaktır, dedi.)

168 Yène baştın mèn yigıt bolsam beḡāl

Barçadım tapsam füzün-ı ḡüsn-i ḡāl

¹⁵ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

(Yine bir daha genç olsam, herkesten daha güzel olsam.)

169 Tā ki boldı şubḥ ol merd-i Ḥudā
Bātahāret ḥāhladı kılsa du‘ā

(Tanrı'nın o kulu, sabah olunca abdestle dua etmek istedi.)

170 Dēdi ḥatun [kim] zievvel ḳoy mēni
Kim du‘ā kılsam eyā köz rüşeni

(Hatun dedi ki ey gözümün nuru! Dua etmek için önce bana izin ver.)

171 Bardı çeşme üzre vü kıldı vuzū
Ol vuzūdın soñra boldı kāmçū

(Pınarın başına gitti, abdest aldı, abdest aldıktan sonra dileğini istedi.)

172 Teñri bērdi aña her ne ḥāhladı
Boldı bir ḥūr-ı ‘acā’ ib bībēdī¹⁶

(Tanrı, ona her ne istediye verdi. Benzeri olmayan eşsiz bir huri oldu.)

173 ‘Ārızdım taptı rüşenliḡ cihān
Kēldi ildemde uşanda bir cüvān

(Onun yanağından dünya aydınlandı, bir yiğit onu görüp ileri geldi.)

174 Pādişehzāde ēdi behr-i şikār
Çıḡıp ērdi kördi nāgeh bu nigār

(O yiğit, padişahın oğluydu. Av için dışarı çıkmıştı, ansızın bu güzel hatunu gördü.)

175 Boldı şeydā ol perīveşge meger
Bērdi köñil aña çün saldı nazar

(O peri gibi güzel kadını görür görmez ona gönül verdi, deli divane oldu.)

176 Dēdi mēni ḥāhlasañ ey māh-rū
Pādişehzāde mēn ḥulḳum nikū¹⁷

(Ey ay yüzlü! Beni istersen ben padişahın oğluyum ve güzel ahlaklıyım, dedi.)

177 Dēdi ḥatun özige ol dem çünān
Ērkeğim şulṭan bolur bolmas cüvān

(Kadın o an kendi kendine, kocam sultan olabilir ama genç olamaz, dedi.)

178 Bu yigitdür hem barur ol pādişāh
Köñli meftūn hem maña çekerdi āh

(Bu yiğit hem gençtir hem padişah olacaktır hem de bana aşıktır, diye ah çekti.)

179 Dēdi kim öyle(men) mēni biliñ mebād

¹⁶ “بی بدیع” kelimesi kâfiye için olsa gerek orijinal metinde “بی بدی” şeklinde yazılmıştır. Neşirde de bu şekliyle transkribe edilmiştir.

¹⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Kim ki te' hîrimde bolmasun fesâd

(Arkamda kimse kötülük etmesin. Ben böyle tek başınayım dedi)

180 Şeh maḥāffe kêtürüp saldı anı
Şehrsarı tîzi bardı [hem] anı

(O yiğit, binek getirip onu/güzel hatunu bindirdi ve hızlıca şehre doğru götürdü.)

181 Érkegi kèldi oşal çeşme sarı
Boldı ma'lûm aña ol ḥâlet biri

(Kocası, o pınara geldiğinde durumu anladi.)

182 Oğlğa dèdi anāñ kıldı cefā
Yoktur ḥatunlarğa bir zerre vefā

(Oğluna dedi ki annen bana cefa etti, kadınlarda zerre kadar vefa yoktur.)

183 Mèn dağı rüsvalığı için du'ā
Kılsam anı Teñri bergey mü cezā

(Ben de onun rezil olması için dua edersem Tanrı, onun cezasını verir mi?)

184 Bu dèdi kıldı ṭahâret ol zamân
Dèdi yâ Rabb bèrmegin aña emân

(O vakit abdest aldı. Ya Rab! Ona huzur verme, dedi.)

185 Cümle a'zâsın kalur çün âdemî
Başı bolsun tonkuz u bolsun gamî

(Tüm vücudu insan gibi kalsın. Baş, domuz başı olsun ve kederli olsun.)

186 Ol du'âsın müstecâb eyledi Ḥaḳ
Çünkü taḳdîri èdi ezmâsebaḳ

(Tanrı, onun duasını kabul eyledi. Çünkü, böyle olacağı önceden takdiri idi.)

187 Çıgdı bir tonkuz maḥāffedin 'ayân
Kördi şehzâde vü boldı derfiğân

(Hatunu götüren binekten bir domuz çıktı. Şehzade, bunu görünce feryada başladı.)

188 Dèdi kim çeşme üze bolur belā
Bolmasam mèn bu belāğa mübtelā

(Şehzade dedi ki bela, pınar başında olur. Ben de bu belaya uğramayım.)

189 Dèdi ḥâdimleriğa kim tîzrağ
Bu belānñ yèltip koyuñ yırağ

(Şehzade; hizmetçilerine, bu belayı hızlıca götürüp uzak bir yere bırakın, dedi.)

190 Oşa çeşme sarı èltip koydılar
Şâh alında ol zamânda kèldiler

(Götürüp o pınara bıraktılar. Şehzadenin huzuruna geri döndüler.)

191 Ol hatunnu oğlu hem çeşme sarı
Keldi vü kördi anasın ilgeri

(Kadının oğlu da pınara geldi ve önünde annesini gördü.)

192 Cümle a'zāsın biri insān edi
Başı tonkuz şekliğa hayrān edi

(Tüm vücudu insana benziyordu, ama başının domuz olmasına hayret etti.)

193 Közidin yaş tökti ol dem ol cüvān
Çeşmeğa kıldı taḥāret derzamān

(O yiğit oğul, bu durumu görünce gözünden yaş döktü ve pınardan hemen abdest aldı.)

194 Şıdķ ile kıldı du'ā kim yā İlāh
Bendedin bolur ḥaḫā birle günāh

(Yürekten şöyle dua etti ki ey Allah'ım, hata ile günah kuldadır.)

195 Bu anamı kıl beşekl-i ādemī
Tapsa könlüm bu sebebdin ḥurremī

(Bu annemi, insan şekline çevir. Gönlüm bu sebepten mutluluğa kavuşur.)

196 Anı hem boldı du'ā-yı müstecāb
Anasındın Ḥaḫ köterdi ol 'azāb

(Tanrı, onun duasını da kabul etti, annesinden o azabı kaldırdı.)

197 Boldı başın şekl-i insān-ı kadīm
Boldılar bu üçü özlerge nedīm

(Annesi eskisi gibi insan oldu, üçü birbirine arkadaş oldu.)

198 Her nē sābıķ ērdiler 'ūr u gedā
Kaldılar yēne ğarīb ü bīnevā

(Eskiden nasıl çıplak ve yoksuldularsa yine aynı yoksul ve muhtaç durumda kaldılar.)

199 Bendeni yaḥşılığımı Ḥaḫ bilür
Bende öziğa yaman özin kıılır

(Kulun iyiliğini, Allah bilir. Kul, kendine kötülüğü kendi eder.)

200 Her kişi bağlasa ğayr-ı Ḥaḫ köñül
Tüşse közlerdin bolur ol nāķabül

(Her kim Tanrı'dan başkasına gönül verse gözden düşer ve makbul olmaz.)

201 Ḥaḫ tileseñ barça ḥ'āhlaydur seni
Çın eşit bu söz[ni] bāver kııl munı

(Allah'ı istersen, herkes de seni ister. Bu sözü doğru dinle ve buna inan.)

202 Her ne Hâk h'âhlaydur ol hâlet bile
Şükr kılğın kılmağın andın gile

(Tanrı ne isterse o olur. Ondan şikâyet etme, verdiklerine şükret.)

203 Ol ki takdîr eyledi rûz-ı ezel
Anı körersên kabûl olmaz şal

(Tanrı, ezelden ne takdir ettiyse, onu yaşarsın. Yalvarmak kâr etmez.)

204 Bînevâlg' çünkü bardı sernüvişt
Bolmadı yahşısı alarga hâl-i zîşt

(Nasipsizlik onların alınına yazılmıştı. Bundan dolayı onların kötü hâli düzelmedi.)

205 'İbret alsa her kim eşitse muni
Kim mişâl kêtürüpmên kışşanı¹⁸

(Misal getirdiğim bu kıssayı, herkes dinleyip ibret alsa...)

Tamâm boldı hikâyet-i Mihter-i 'İsâ 'aleyhi's-selâm

(Yüce İsa aleyhisselamın hikâyesi bitti.)

Sonuç:

Hikâyet-i Mihter-i İsa, mesnevi nazım şekliyle yazılmış 205 beyitlik bir eserdir. Eserin tek nüshası Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe el yazmaları bölümü 979 numaradadır. Yapılan katalog taramalarında eserin başka nüshasına şimdilik rastlanmamıştır. Çağatay Türkçesi ile kaleme alınan mesnevîde, Hz. İsa ile ilgili iki hikâye yer alır. Bu hikâyelerin merkezinde Hz. İsa vardır. Hikâyelerin seyrini Hz. İsa ve mucizeleri belirler. Hikâyelerde; ölüleri diriltmek, dirileri toprak ederek cezalandırmak ve Tanrı'ya dua ederek kulların duasının kabul olmasını sağlamak gibi mucizeler yer alır. Hz. İsa'nın hikâyelerdeki özellikleri, İslam'a aykırı değildir. Hristiyan inancındaki İsa anlayışına ait izler yer almaz.

Eserdeki iki hikâyede de çatışmayı ve kargaşayı oluşturan ana etken kadınların vefasızlığı, hilekârlığı ve hırsıdır. Kargaşa ve fitnenin temelinde kadınların gösterilmesi, şark medeniyetinin ve doğruluğu tartışılabilir. Hikâyelerin sonunda fitneye sebep olan ve hırslarına yenik düşen kadınlar, cezalandırılır. Hikâyenin ikisinde de erkekler vefalı ve iyi niyetlidir.

Mesnevinin son yedi beytinde kıssadan hisse vermek isteyen şair; insanın, kötülüğü kendine yine kendisinin yapacağını özellikle vurgular. Yani insanın hırsı ve açgözlülüğü onu felakete sürükler. İnsan, Tanrı'dan başkasını isterse küçülür. Kadere şikâyet etmemek ve rıza göstermek gerektiğini söyleyen şair teslimiyetçi olmayı telkin eder.

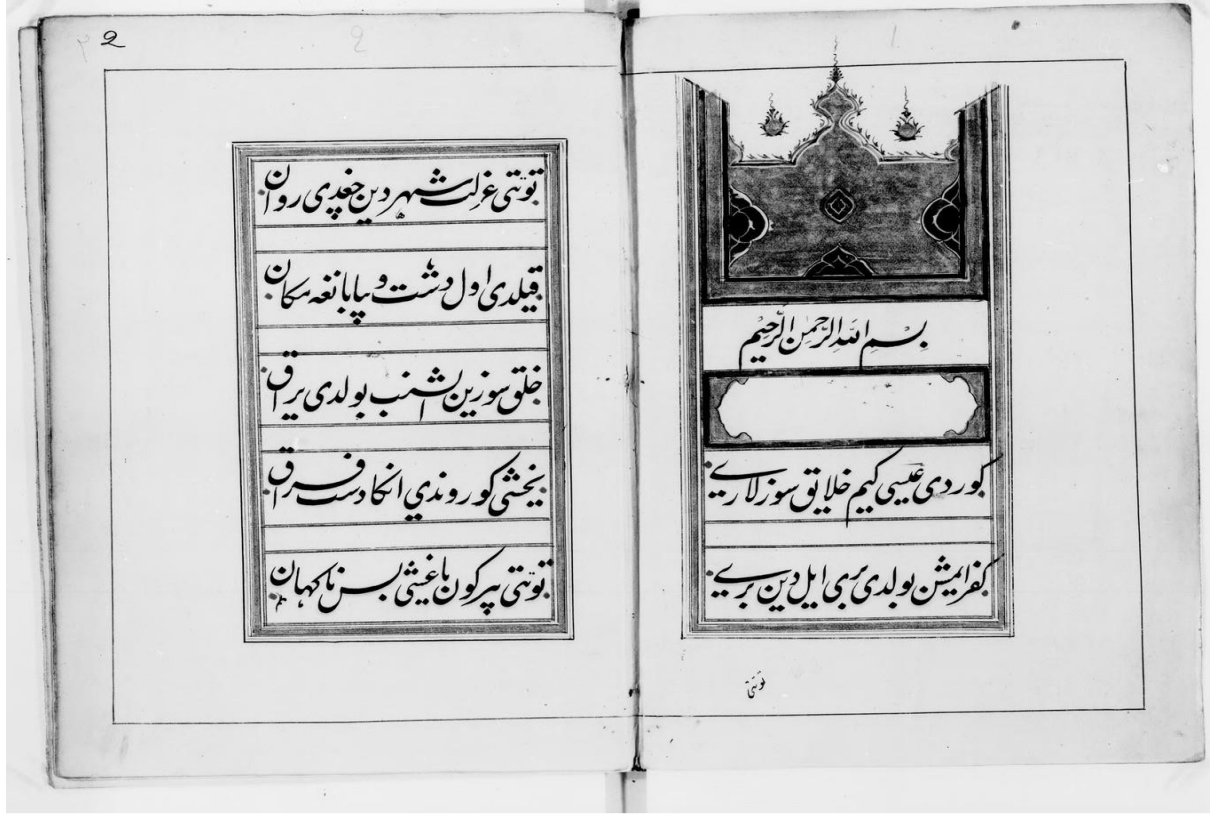
Mesnevîdeki iki hikâyeye veya benzerine şimdilik başka bir kaynaktan rastlanmamıştır. Sadece Hz. İsa'nın çöle gittiğinde başını yuvasından çıkararak bir tilkiyi görmesi ve bu durum karşısında "Bir tilkinin bile evi var ama Meryem oğlu İsa'nın evi yok." demesi, Rabguzî'nin Kısasu'l-Enbiyâ'sında da geçmektedir. Ancak bu kısmında devamı Hikâyet-i Mihter-i İsa ve Kısasu'l-Enbiyâ'da tamamen farklıdır. Bu durumda anlatı geleneği içerisinde kıssaların değişmesi ve varyantlaşması ile açıklanabilir.

¹⁸ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Şair, Hz. İsa ile ilgili bu hikâyeleri bir kaynaktan mı aldı ya da kurguladı mı? Buna dair net bir şey söylemek şu an için mümkün gözüküyor. Ama iki hikâyede de didaktik bir amaç taşıdığı hem hikâyelerin muhtevassından hem de şairin verdiği nasihatlerden anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alptekin, A.B. (2007). Türk Halk Hikâyelerinde Ağaç Motifi Üzerine, *Millî Folklor*, Y. 19, S. 76, s. 33-39.
- Argunşah, M. (2013). *Çağatay Türkçesi*, İstanbul: KesitYayımları.
- Ata, A. (1997). *Nâsurü'd-dîn bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî Kısasu'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları) I Giriş-Metin-Tıpkıbasım* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Birinci, A. (2012). *Kırk Vezir Hikâyeleri İnceleme-Metin-Sözlük*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, V. (2000), *Özbek Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Çakm, K. (2016). Geleneksel İslam Kültüründe Kadının Fitne Olarak Algılanması, *Dini Araştırmalar Kadın Özel Sayısı*, C. 19, S. 29, s. 107-130.
- Deniz, M. (2018) Kadınlar Üzerine Bir Hikâye Kitabı: Mekt-i Zenân (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Durmuş, Z. (2016). *Kadınlarla İlgili Muttefakun Aleyh Hadislerin Kur'an'a Aykırılığı İddiasının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esterabadi, Mirza Mehdi Han. (1173-1188), *Senglah*, Tehran: Tehran Üniversitesi Milli ve Merkezi Kütüphanesi.
- Gölbaşı, S. (2006). Kur'an-ı Kerim'de Anılan Bazı Peygamberlerin Yalnızlık Deneyimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kiraz, S. (2014). Türk İslam Edebiyatında Bir Peygamber Portresi: Hz. İsa. *Ekev Akademi Dergisi*, Y. 18, S. 60, s. 261-280.
- Kumartaşoğlu, S. (2017). Şekil Değiştirme Motifli Efsanelerde Lanet, *Ekev Akademi Dergisi*, Y. 21, S. 69, s. 89-14.
- Okumuş, Ö.-Kalkışım, M. (2008). Klâsik Türk Şiirinde Hazret-i İsa Kavramı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, S. 1/5, s. 534-546.
- Özarslan, M.- Salkynbaev, M.- Dossymbekova, R. (2014). Şark Dünya Görüşüne Göre Kutsal Sayıların Oluşumu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. 54-2, s. 155-166.
- Polater, K. (2007). Kur'an ve Kitâb-ı Mukaddes'e Göre Yûnus Kıssası. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VII, S. 2, s. 133-161.
- Toprak, F. (2015). Harezmi ve Çağatay Türkçesi Metinlerinde Hazret-i İsa. 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, C. I, s. 337-351.
- Ünlü, O. - DENİZ, M. (2017). Klâsik Türk Edebiyatında Hilekâr Kadın Tipi: Delle-i Muhtâle, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 5, S. 41, s. 31-42.
- Ünlü, S. (2013), *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Yarqin, H. (1387), *Özbekçe-Farsça Sözlük*, Tehran: Sühen Matbaası.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Supplément turc 979

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Supplément turc 979

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Supplément turc 979

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Supplément turc 979